שית מאה וחד סרי. והייט דכתיב תורה צוה לנו משה ושתים מפי הגבורה הרי שית מאה ותליסרי: מפי הגבורה שמענום. דכתיב [גיל שמעתי] לחת דבר אלהים ושתים זו "שמעתי במכילתא: והעמידן על אחת עשרה. שבתחלה היו לדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה אור לכל דורות האחרונים לא היו לדיקים תורה אור [מרוות ת.] כל כך ואם כאן לשמור טלן אין לך אדם שזוכה וכא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו וכן כל שנה ודורות של מצה הולכין וממעטין לאחו: רב ספרא. בשאלתות דרב אחא" (שאילתא ט) והכי הוה עובדא דרב ספרא היה לו חפץ אחד למכור וכא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים ולא עכהו מפני שהיה קורא ק"ש בסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנהו לי בכך יותר, לאחר שסיים ק"ש אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת [תענית כג.] בראשונה שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך: (אף) לא רגל על לשונו [כו'] לא רצה לשקר מתחלה שאמר אולי ימותני [אבי] שלא שאמו הכריחתו ועל פי הדבור דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן אלי אתאמר בגבוהה [דלא ייתון לוטיא עלך בני]: ומרפה [סנהדרין פא.] לא נשא על קרובו. לא סבל מרפה קרובו: נבזה בעיניו נמאס. הנמאס להקב"ה נבזה הוא בעיניו של אדם זה חזקיהו שנבזה היה בעיניו אביו [נע"י ל"ג] שנמאס בעבודת כוכבים: שנירבו במטה של חבלים. גמרא היא" ולא קרא: (וקורא ט רבי רבי): ואפילו [מסמים ט.] לעובד כוכבים. כדי שלא ימשוך ויבוא להלוות לישראל ברבית: שוחד על נקי לא לקח. אפילו שוחד [סנהדרין פא.] שהיה רשאי ליקח: כגון ישמעאל ברבי יוסי. שהיה אריסו מביא לו משלו [קודם זמן] ולא רצה ליקח כדי להיות לו דיין": בבצע מעשקות. שלא רצה ליטול לעצמו לאשית הגז [כתובות קה:] שהביא לו אדם אחד שבא לדון לפניו אע"ג דהוה כהן רבי ישמעאל בן אלישע משום דדמי כאילו עושקו לכהן שהיה רגיל זה ליתן לו מתנותיו: אוטם אזנו משמוע דמים. אזנו *מתומה וסתומה בדבר זה שלא ישמע

שית מאה וחד סרי הוי *אנכי, ולא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום (סימן דמשמ"ק ס"ק): בא חזקיה והעמידן על אחת עשרה דכתיב [מלכים מ מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, וחרפה לא נשא על קרובו, נבזה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד, נשבע להרע ולא ימיר, כספו לא נתן בנשך, ושוחד על נקי לא לקח, עושה אלה לא ימוט לעולם הולך תמים" [בראשית יז] זה אברהם דכתיב "התהלך לפני והיה תמים" *פועל צדק, כגון רב" ספרא, לא רגל על לשונו בלבבו כגון רב" ספרא, לא רגל על לשונו [שם מ] זה יעקב אבינו דכתיב "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע, לא עשה לרעהו רעה *שלא ירד לאומנות חבירו, וחרפה לא נשא על קרובו זה המקרב את קרוביו, *נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו המלך שגירר עצמות אביו במטה של חבלים, ואת *יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה "שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקוראלו *(אבי אבי) רבי רבי מרי מרי, נשבע להרע ולא ימיר כד' יוחנן *דא"ר יוחנן אהא בתענית עד שאבא לביתי, כספו לא נתן בנשך "אפילו ברבית, עובד כוכבים, ושוחד על נקי לא לקח כגון ר' ישמעאל בר' יוסי, כתיב "עושה אלה לא ימוט לעולם" *כשהיה ר"ג מגיע למקרא הזה היה בוכה אמר מאן דעביד להו לכולהו הוא דלא ימוט הא חדא מינייהו ימוט *אמרו ליה מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה" כתיב אפילו בחדא מינייהו [ויקרא יח] דאי לא תימא הכי כתיב קרא אחרינא "אל תטמאו בכל אלה" התם נמי הנוגע בכל אלה הוא דמטמא, בחדא מינייהו לא, אלא לאו באחת מכל אלה, הכא נמי באחת מכל אלו. [ישעיה נ"ג] בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב "הולך צדקות ודובר מישרים מואס בבצע מעשקות נוער כפיו מתמך בשוחד אוטם אזנו משמוע דמים ועוצם עיניו מראות ברע" הולך צדקות זה אברהם אבינו דכתיב "כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' ודובר מישרים זה שאינו מקניט פני חבירו ברבים, מואס בבצע מעשקות *כגון ר' ישמעאל בן אלישע, נוער כפיו מתמך בשוחד כגון *ר' ישמעאל בר' יוסי, אוטם אזנו משמוע דמים (ה) דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן ושתיק (כגון *ר"א ברבי שמעון) ועוצם עיניו מראות ברע כדרבי חייא בר אבא *דאמר ר' חייא בר אבא "זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה וכתיב "הוא מרומים ישכון [וגו'] בא מיכה והעמידן על שלש *דכתיב "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת זה הוצאת המת והכנסת כלה, *והלא דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה חזר ישעיה והעמידן על שתים שנאמר "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר "כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו" מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימא דרשוני בכל התורה כולה? אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר "וצדיק באמונתו יחיה" אמר ר' יוסי בר חנינא ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל באן ארבעה נביאים וביטלום משה אמר "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב" בא עמוס וביטלה [שנאמר] "חדל נא מי יקום יעקב וגו' וכתיב "ניחם ה' על זאת [וגו'] משה אמר "ובגוים הדם לא תרגיע" בא ירמיה *ואמר "הלוך להדגיעו ישראל, משה אמר "פוקר עון אבות על בנים" בא יחזקאל וביטלה "הנפש החוטאת היא תמות משה אמר "ואבדתם בגוים" בא ישעיהו *ואמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו', אמר רב מסתפינא מהאי קרא "ואבדתם בגוים" מתקיף לה רב פפא "דלמא כאבידה המתבקשת דכתיב "תעיתי כשה אובד בקש עבדך" אלא מסיפא [דקרא] "ואכלה אתכם ארץ אויביכם" מתקיף לה מר זוטרא* דלמא כאבילת קישואין ודילועין. דכתיב ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי *מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש

בה דבר גנאי ושותק והייט דמיס לשון שתיקה: כגון רבי אלעזר ברבי שמעון. בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפק ריחשא מאודיה ואיתחזי לאיתחיה בחגמא ואמר לה הא דשמעית בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי בחייו הוה רגיל לדקדק בכך ולפיכך הקפיד הקב"ה עליו על אותו הפעם שלא מיחה: זו הוצאת המת והכנסת הכלה. דכתיב בהו לכת טוב ללכת אל בית אבל מלכת וגו': בא יעשיה בן אמוץ. כל שעה דורות של מטה היו מתמעטין: חזל נא. אותה ברכה שאמר משה ויאמר ישראל בטח בדד עין יעקב כלומר אימתי ישכון ישראל בטח כשיהיו צדיקים בעין יעקב: מי יקום יעקב. מי יוכל להיות חסיד כיעקב כי קטן הוא קטנים הם העובדים שיהיו לדיקים כיעקב:

מבאן ואילך מפירוש רבינו גרשום

הלוך להרגיעו ישראל. שיהא להם מנוחה בגלותן: כשופר גדול וגו'. ובאו האובדים בארץ מלמד שלא יהו אובדים בין העובדי כוכבים: כאבידה המתבקשת. ומצאת לאחר זמן: כאכילת קשואין ודלועין. שאוכלים מקלחת ומקלחת אין אוכלין: מפלטיו. בית של רומי: *ומה לעובדי רלונו כך. שמשתחוים לעבודת כוכבים שלהם יושבים בהשקט ושלוה ישראל שעושין רלונו על אחת כמה וכמה שישלם להם שכר טוב: קרעו בגדיהם. דדיו ליעבד הכי: והלא אוריה במקדש ראשון היה. ככתוב בספר מלכים: זכריה מעכיאים אחרונים היה. שהיה במקדש שני: אלה הכתוב נבואתו של זכריה בגבואתו של אוריה. כלומר שפורענות שביא אוריה שאמר ירושלים לעיים תהיה והר הבית לבמות יער נתקיים כמו כן עתיד להתקיים דברי נימומים של זכריה שיבנה בית המקדש במהרה בימינו אמן סלה:

הדרן עלך אלו הן הלוקין
וסליקא לה מסכת מכות

קלון א מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ה:

קלד ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כא סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא ס"א:

מהרנ"ה

סידרך של הא... ולראשון ר"ת... הגהות הב"ח

(א) גמרא מפמוש דמיס כגון ר"א בר' שמעון דלא שמע בזילותא דצורבא מרבנן:

גליון השי"ס

גמ' שלא ירד לאומנות חבירו. עיין ב"ב דף כ ע"ב וסנהדרין דף פא ע"א: שם אמי' ברבינא עובד כוכבים. כתוספתא בבא מציעא דף ע ע"ב: שם דלמא כאבילה המתבקשת. סנהדרין דף קט ע"ב:

כ"ל א"ל ר"ע אלא מעתה אל תטמאו בכל אלה ובבולהו אין כו'

מהרנ"ה

ב' מעלות יש ר"ל וחבריו שהם בוכין ור"ל מצחק

מכורת הש"ס

תורה אור

באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש. וקשה דהא בכל המקרא לא מצינו פסוק זה מנבואתו של אוריה כי אם בנבואתו של מיכה המורשתי ויש לומר דסמיך להא דליתא בספר ירמיה (לח) שלתגבא ירמיה על פורענות ונתקבצו הכהנים והנביאים להרגו מפני שהיה מדבר פורענות ואמרו להם השרים אין איש מסכימין שהרי מיכה דיבר מפורענות ולא נהרג וגם אוריה וגו' משמע שדבר אוריה כמו מיכה ומה פורענות דבר מיכה הוא קרא זה והוי כמו שדבר אוריה אבל קשה מנלן דאותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם הבא דלמא היא בעולם (ה) קודם גאולה וי"ל דממה שהוא אומר בפסח שני (פסחים דף פח.) ניחא דקאמר עתידים ("מחיים שימיו) דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות וילכו על משענותם ועל אליעם שהיה המת כתיב משענתו וגמרינן משענת דהאי קרא ממשענת דאליעם מה להלן היה המת אף כאן מחיים המתים וא"כ הא נבואה לעתיד לבא שהרי עכר בית לאשון וכית שני שלא היה מחיים המתים ויחא הכל והכל יזכו לראות משיח אמן:

[בילקוט איתא משחק וכ"ה בע"י] *[נדרים כ:]

*לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, ~~שוב פעם אחת~~ היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע *מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו °והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר °להן לכך אני מצחק דכתיב °ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני? אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה: באוריה כתיב °לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב °עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו: עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו*:

[ג"ל משחק]

[מיכה ג' יב]

[ירמיה כו' יח]

[זכריה ח' ד]

[בע"י הגי' ח' ינחמנו אמן]

נוסח מעשה זה לא נתקיים ותקינין טרא"ו טעדן יונא מגיה קנטי כן נ"ל

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה בגאוריה וכו' בעולם הזה קודם גאולה וכו' דקאמר כתם עתידין וכו' בתחיות ימות עולם וילכו:

הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות

אחר הגלמת המסכת יאמר זה ויוסיף לזכרון בעזרת הש"ית יתברך:

ה) **הדרן** עלך מסכת *מכות* והדרך עלן דעתן עלך מסכת *מכות* ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת *מכות* ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: ילמד כן שלם פעמים ואחר כך ילמד

ידו רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ג) תנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אראי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא חדו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו ונאצאנו ונאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: שאיבי תרבמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

ידו רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת *מכות* כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וחכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי זרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון ובימיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא. ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא. בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן: על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא הדין די בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי ודיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: